

позашкільних закладах) міста та району освітній процес здійснюється українською мовою згідно із законодавством України. Підвищення мовної культури здобувачів освіти в цих закладах здійснюється за рахунок проведення різноманітних мовно-літературних конкурсів, олімпіад, конференцій, участі у флешмобах, челенджах та ін.

Відповідно до згаданої вище статті 10 Конституції України в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Тому органами влади проводяться загальноміські фестивалі культури національних меншин: молдавської, болгарської тощо.

Слід відзначити, що після початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України в регіоні, зокрема в Білгород-Дністровському районі та місті Білгород-Дністровському, спостерігаються зміни у свідомості мешканців міста та району, переосмислення використання російської мови, сприйняття її як мови агресора та ворога.

Проаналізувавши мовну ситуацію та мовну політику в регіоні, можемо дійти висновку, що її характерною ознакою є білінгвізм, а саме російсько-український та українсько-російський, що спостерігається як на побутовому так і на офіційному рівнях.

Підсумовуючи, відзначимо, що на законодавчому рівні державою створені всі необхідні умови для функціонування української мови в усіх сферах життєдіяльності громадян. Головною умовою реалізації мовної політики України є наявність високого рівня громадянської самосвідомості, пробудження якої ми зараз спостерігаємо.

Список використаних джерел

1. Розова Т., Барков В. Мовна толерантність півдня України // Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю.Ж. Шайгородський. 2003. № 3. С. 36–42.

Савка Наталя Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

професор кафедри правничої лінгвістики

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат філологічних наук, доцент

Стратулат Н. В.

СУФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

Онтологічною ознакою мови є її постійна мінливість та динамічність, що пов'язана з сучасними умовами, які передбачають входження інновацій в культурну, суспільно-політичну, наукову і інші сфери людської діяльності. Існування мови, динамічні процеси,

які відбуваються в ній, перебувають у прямій залежності від людського фактора [6, с. 10].

Мова права, яка на думку Н. Артикуци, «...найважливіший засіб правової комунікації, засіб правового пізнання та засіб передачі правової інформації у суспільстві...» [1, с. 1], також змінюється, й інновації, спричинені цими змінами, безпосередньо, використовуються в законодавстві, як у важливій формі мовлення. Поява таких новотворів у сфері регулювання суспільних відносин створює потребу в їх визначенні та аналізі у нормативно-правових актах. Особливо це стосується неологізмів правоохоронної сфери, яка зазнала суттєвих змін в останні роки, оскільки законодавчі документи органу, що забезпечує безпеку та порядок у державі, безумовно впливають на його діяльність та демонструють засади його функціонування.

Актуальність теми визначено необхідністю вивчити інноваційні одиниці лексичного складу тексту Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. порівняно із Законом України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р., який у зв'язку з появою нового документа втратив чинність.

Метою дослідження є аналіз неологізмів у текстах Закону України «Про Національну поліцію». Мета передбачала вирішення таких завдань: вивчити Закон України «Про Національну поліцію» та Закон України «Про міліцію» у порівняльному аспекті їх лексичного фонду; визначати дериваційні неологізми; виділити з-поміж інновацій ті слова, які утворені суфіксальним способом творення та описати їх за продуктивністю та реалізацією у тексті нового Закону.

Функціонування лексичних інновацій у мові, зокрема в мові права, висвітлено у працях таких мовознавців, як Н. Артикуца, С. Гриценко, І.Гнатюк, В. Громовенко, М. Ключко, В. Коломієць, О. Мінченко, Ю. Прадід, Л. Симоненко, О. Стишов, О.Тараненко, А. Токарська, І. Царьова, В. Широков та ін. Проте дослідження розвитку словникового складу української мови досі залишається актуальним, зокрема того пласту лексики, що функціонує в правоохоронній сфері.

Поява новотворів в українській мові детермінована чинниками, які прийнято розрізняти на екстралінгвальні (зовнішні) та інтралінгвальні (внутрішні). На думку М. Кочергана, «До зовнішніх причин належать ті імпульси розвитку, які надходять із зовнішнього середовища, а до внутрішніх – тенденції розвитку, що закладені у самій мові» [5, с. 336].

Тлумачення поняття «неологізм» не є чітко визначеним і відрізняється у різних дослідників інтерпретацією, що пов'язано з різним розумінням «нового» у слові. У нашому дослідженні будемо користуватися терміном, що використала В. Коломієць у своїй праці «Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період», де застосовано поняття «хронологічний неологізм», яке «...поширюється на всі нові явища в галузі лексики або лексичної семантики...» [4, с. 9], що є новими в Законі України «Про Національну поліцію»

від 2 липня 2015 року порівняно з вже не чинним Законом України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року.

Деривати серед інноваційних входжень завжди становили найбільшу частину нових входжень. Звернімося до характеристики мовного матеріалу, що відображає цей вид новотворів.

Найбільш продуктивним способом словотворення вважається морфологічний, у межах якого суфіксація виявила найбільшу активність. У процесі дослідження будемо розглядати ті інновації, що відносяться до цього виду творення, розподіляючи їх за частинами мови та наводячи ілюстративний матеріал із Закону для кращого розуміння їх семантики.

Серед лексичних інновацій суфіксального типу творення неологізмів найбільша частина належить до лексико-граматичного класу іменників. Розглянемо найпродуктивніші морфеми цього типу.

Слова, утворені суфіксальним способом творення з морфемою -**ацій(-я)**, що позначають назву дії, виявилися найпродуктивнішою групою. Текст Закону України «Про Національну поліцію» демонструє такі приклади: **ідентифікація**: «Поліція... наповнює та підтримує в актуальному стані реєстри... стосовно... викрадених номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для **ідентифікації**...» [3]; **координація**: «Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій... з метою забезпечення **координації** співробітництва...» [3]; **фіксація**: «Поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце... якщо це необхідно... для збереження та **фіксації** слідів правопорушення» [3].

Лексичні одиниці утворені з допомогою морфеми -**нн(-я)** теж є активними у тексті Закону. Це, наприклад, віддієслівні іменники **підкування**: «Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське **підкування**» [3]; **дотримання**: «Керівник поліції... забезпечує **дотримання** визначеного Міністром внутрішніх справ України порядку обміну інформацією...» [3]; **заохочення**: «Достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку **заохочення**...» [3]; **притягнення**: «...порядок **притягнення** поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських **заохочень** визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України...» [3].

Тип словотворення із суфіксом -**ість**- на позначення абстрактних назв також виявив свою продуктивність. Прикладами цієї групи є такі слова: **ефективність**: «Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки **ефективності** діяльності органів і підрозділів поліції» [3]; **прозорість**: «Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та **прозорості**...» [3]; **спрямованість**: «...людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і **спрямованість** діяльності держави» [3].

Також творення іменників відбувається за допомогою словотворчого форманта -**ій(-а)**. У такий спосіб від іншомовних слів

утворені такі інноваційні одиниці, як **комісія**: «До складу поліцейської **комісії** апарату центрального органу управління поліції входять п'ять осіб...» [3]; **поліція**: «Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) **поліції** відповідно до номенклатури посад...» [3].

Найменш численним, але достатньо важливим є слововорчий формант - **ств-(о)**, що вказує на прикметникове походження лексичної одиниці. Закон України «Про Національну поліцію» демонструє нам такий приклад: **партнерство**: «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням... на засадах **партнерства**...»[3].

Меншою кількістю вирізняються інновації, що відносяться до прикметників. Розглянемо найактивніші морфеми цього способу.

У суфіксальній деривації прикметників велике значення виявляє суфікс -**н-(ий)**. Основний склад якісних і відносних прикметників від іменникових і дієслівних основ як іншомовного, так і власне українського походження утворено за допомогою цієї морфеми. Закон пропонує такі лексичні одиниці: **нагальний**: «Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за **нагальною** необхідністю і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції» [3]; **пріоритетний**: «Міністр внутрішніх справ України...затверджує стратегічні програми діяльності та визначає **пріоритетні** напрями роботи поліції...» [3]; **патрульний**: «Щодо поліцейських підрозділів **патрульної** поліції в місті Києві цей Закон набирає чинності з дня його опублікування» [3]; **штатний**: «**Штатний** розпис (штат) поліції затверджує керівник поліції» [3]; **радіаційний**: «Поліція...здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму **радіаційної** безпеки...» [3].

Наступними у творенні прикметників за численністю є морфемами -**ичн-(ий)** та -**ічн-(ий)**. Суфікс -**ичн-(ий)** зазвичай приєднаний до основ іншомовного походження, що спостерігається у таких прикладах: **аналітичний**: «Керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та **аналітичні** дані...» [3]; **економічний**: «Основними завданнями Національної поліції є ...надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, **економічних**, соціальних причин...» [3]. Слова, утворені суфіксом -**ічн-(ий)** демонструють схожу тенденцію, це слова: **етнічний**: «У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, **етнічного** та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками» [3]; **стратегічний**: «Міністр внутрішніх справ України...затверджує **стратегічні** програми діяльності...» [3].

Творення нових слів відбувається також за допомогою суфіксів -**ськ-(ий)**, проте є не дуже продуктивним. Прикладами є такі інноваційні одиниці: **європейський**: «Принцип верховенства права

застосовується з урахуванням практики *Європейського* суду з прав людини» [3]; **поліцейський**: «*Поліцейський* захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції» [3].

Творення за допомогою морфеми **-ивн-(ий)** також зустрічається серед неологізмів. Суфікс використовується в словах іншомовного походження з твердою основою, прикладом якого є слово: **ефективний**: «Обраний поліцейський захід є *ефективним*, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції» [3], також за допомогою нього відбувається творення прикметників з м'яким приголосним в кінці словотвірної основи: **превентивний**: «Поліція для охорони прав і свобод людини... застосовує в межах своєї компетенції поліцейські *превентивні* заходи...» [3].

Словотворчий формант **-альн-(ий)**, у тексті Закону є найменш продуктивний серед попередньо зазначених. Таким чином, суфікс **-альн-(ий)** використовується у віддієслівних прикметниках: **функціональний**: «Поліцейський зобов'язаний... професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог... посадових (функціональних) обов'язків» [3].

Невелику активність у творенні інновацій виявила морфема **-ев-(ий)**. За допомогою цього суфікса утворена така одиниця, як **поверхневий**: «Поліцейський для здійснення *поверхневої* перевірки особи може зупиняти осіб...» [3].

Дієслівні неологізми є найменш продуктивними в морфологічному способі словотворення. Найпоширенішою суфіксальною морфемою серед таких є **-ува- (юва) (ти)**. Так, у Законі України «Про Національну поліцію» зафіксовано такі інноваційні лексеми, що утворені шляхом суфіксального способу творення, як **ініціювати**: «... керівник органу...зобов'язаний *ініціювати* проведення службового розслідуваннята притягнення винних до відповідальності» [3]; **інформувати**: «Поліцейський зобов'язаний...*інформувати* безпосереднього керівника...» [3]; **координувати**: «Діяльність поліції спрямовується та *координується* Кабінетом Міністрів України...» [3].

Аналіз лексичного матеріалу показав, що найбільший пласт інноваційних одиниць в тексті Закону серед інших типів новоутворень становлять деривати. Продуктивність суфіксального способу творення неологізмів виявлено як в кількісному, так і в якісному відношенні. Різноманіття суфіксальних формантів відображено в найбільшому пласті нових слів у групі іменників (**-ацій-(я)**, **-нн-(я)**, **-ість-**, **-ій-(а)**, **- ств-(о)**), а також в межах прикметників (**-н-(ий)**, **-ичн-(ий)**, **-ічн-(ий)**, **-ськ-(ий)**, **-ивн-(ий)**, **-альн-(ий)**, **-ев-(ий)**). Порівняно невеликою кількістю зафіксовано суфіксальні морфеми у дієслівних дериватах (**-ува- (юва) (ти)**). Отже, динаміка функціонування словесних знаків у законодавчих текстах на сучасному етапі української мови має двобічний взаємообумовлений характер, що виражений як у породженні нових об'єктів називання самої правничої сфери (**поліція, поліцейський, превентивний**), так і у використанні лексики, яка існувала в мовній системі, й активізувалася

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень : [препринт]. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2461>.
2. Закон України «Про міліцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text>.
3. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Коломієць В. Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. Київ : Наук. думка, 1973. 304 с.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. Вид. друге, випр., доп. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.
6. Лінгвістично-інформаційні студії : Праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України : у 5 т. Т. 3 : Тлумачна лексикографія. Кн. 3 : Динаміка лексико-семантичного складу Словника української мови у двадцяти томах / В. А. Широков та ін. Київ : Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2018. 230 с.

Саміленко Ірина Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Красницька А. В.

МОВА ПРАВА ЯК ЦІЛІСНА ЗНАКОВА СИСТЕМА

Мова як система знаків є найважливішим засобом людського спілкування, засобом формування, оформлення, існування, вираження і передавання думок, почуттів, волевиявлень, а також засобом інтелектуального розвитку особистості. Мова як продукт еволюції людського суспільства надзвичайно вплинула на розвиток права. «Мова є єдиним засобом формулювання правової норми. В основі законодавчої діяльності лежить правотворче мислення, а єдиним способом висловлення думки є мова. Діяльність законодавця пов'язана зі словом і, зрозуміло, що від рівня розвитку мови залежить і розвиток права» [1, с. 99]. Правові норми не можуть існувати інакше, як у визначених мовних формах. За допомогою мови думка законодавця оформлюється й стає придатною для зовнішнього використання. Формуючи в мові державну волю у вигляді правової норми, законодавець мислить за допомогою мови. При усій відмінності функціональних стилів і вчений, і законодавець, і письменник, і публіцист користуються одним матеріалом – мовою [1, с. 145].